

PM Rotel VI (Dnr 2017/002067)

Utvidgat hinder mot erkännande av barnäktenskap (SOU 2017:96)

Remiss från Justitiedepartementet

Remisstid den 23 mars 2018

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Föredragande borgarrådet Åsa Lindhagen anför följande.

Ärendet

Regeringen beslutade den 9 mars 2017 att ge i uppdrag åt en särskild utredare att undersöka om det finns behov av åtgärder i syfte att säkerställa ett starkt skydd mot barnäktenskap, tvångsäktenskap och brott med hedersmotiv (dir. 2017:25). Enligt direktiven ska den del av uppdraget som avser erkännande av utländska barnäktenskap redovisas i ett delbetänkande.

Utredaren har utrett nuläget, där barnäktenskap som företeelse genomlysas, såväl i Sverige som i andra länder. Dessutom görs en genomgång av gällande rätt rörande äktenskap samt äktenskapsskillnad. Särskilt utrymme ges de rättsverkningar som en lagändring skulle få. Fokus ligger på de sociala, materiella och rättsliga konsekvenser som lagändringen skulle innebära för den enskilde, i synnerhet den minderåriga parten. Utredaren belyser även de konsekvenser som lagändringen skulle få för Sveriges del i fråga om internationella åtaganden.

Utredningen föreslår en ändring i lagen (1904:26) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmyndarskap så att ett äktenskap som ingåtts enligt utländsk lag inte erkänns i Sverige om någon av parterna är under 18 år när någon av dem kommer till Sverige. Utredningen anser dock att det även i fortsättningen ska finnas undantag från detta.

Utredningen har remitterats till staden och finns att läsa i sin helhet finns på [regeringens hemsida](#).

Beredning

Ärendet har remitterats till Stadsledningskontoret, Socialnämnden, Överförmyndarnämnden och Kommunstyrelsens råd för mänskliga rättigheter. Överförmyndarnämnden har avböjt att svara.

Stadsledningskontoret anser att förslaget om att utvidga hinder mot erkännande av barnäktenskap bidrar till att stärka barns rättigheter i allmänhet och barns rätt till skydd i synnerhet.

Socialnämnden ser positivt på förslaget som innebär att barn i Sverige, oavsett medborgarskap och hemvist, får samma skydd mot barnäktenskap.

Kommunstyrelsens råd för mänskliga rättigheter ser att förslaget bidrar till att stärka principen om barnets bästa, skyddar barn mot tvångs gifte, hedersrelaterat våld och tillvaratar barns rätt att vara barn.

Mina synpunkter

Barnäktenskap förekommer i stora delar av världen och är mycket skadligt för barns hälsa och utveckling. Att gifta sig som barn medför allvarliga konsekvenser för framförallt unga flickor som ofta utsätts för både psykiskt lidande och fysisk misshandel. Flickor som tvingas ingå äktenskap som barn avslutar ofta sin skolgång och förlorar därmed möjlighet till utbildning. Dessutom blir flickorna ofta gravida vid väldigt ung ålder och löper hög risk för komplikationer och skador, både hos barnet och hos sig själva.

Jag stödjer därför utredningens förslag om ett utvidgat hinder mot erkännande av barnäktenskap. Sverige ska inte göra skillnad på barns rättigheter beroende på barnets härkomst. Jag delar dock inte slutsatsen om att undantag ska kunna göras för till exempel äktenskap ingångna av minderåriga från de EU-länder som nu tillåter äktenskap från 16 års ålder. Utredningen motiverar sitt ställningstagande med att det annars skulle begränsa den fria rörligheten. Jag anser att en så grundläggande princip som principen om barnets bästa alltid bör prioriteras och vara vägledande. Sverige bör därför underkänna även barnäktenskap från andra EU-länder om någon av parterna är under 18 år när någon av dem kommer till Sverige, och låta EU-domstolen pröva om detta strider mot EU-rätten eller inte.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Stockholm den 15 mars 2018

ÅSA LINDHAGEN

Bilaga

Reservationer m.m.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Remissammanställning

Ärendet

Regeringen beslutade den 9 mars 2017 att ge i uppdrag åt en särskild utredare att undersöka om det finns behov av åtgärder i syfte att säkerställa ett starkt skydd mot barnäktenskap, tvångsäktenskap och brott med hedersmotiv (dir. 2017:25). Enligt direktiven ska den del av uppdraget som avser erkännande av utländska barnäktenskap redovisas i ett delbetänkande.

Utredaren har utrett nuläget, där barnäktenskap som företeelse genomlysas, såväl i Sverige som i andra länder. Dessutom görs en genomgång av gällande rätt rörande äktenskap samt äktenskapsskillnad. Särskilt utrymme ges de rättsverkningar som en lagändring skulle få. Fokus ligger på de sociala, materiella och rättsliga konsekvenser som lagändringen skulle innebära för den enskilde, i synnerhet den minderåriga parten. Utredaren belyser även de konsekvenser som lagändringen skulle få för Sveriges del i fråga om internationella åtaganden.

Utredningen föreslår en ändring i lagen (1904:26) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmyndarskap så att ett äktenskap som ingåtts enligt utländsk lag inte erkänns i Sverige om någon av parterna är under 18 år när någon av dem kommer till Sverige. Utredningen anser dock att det även i fortsättningen ska finnas undantag från detta.

Beredning

Ärendet har remitterats till Stadsledningskontoret, Socialnämnden, Överförmyndarnämnden och Kommunstyrelsens råd för mänskliga rättigheter. Överförmyndarnämnden har avböjt att svara.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 19 februari 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Barnkonventionen slår fast att barn är individer med egna rättigheter och konventionens förhållningssätt, barnrättsperspektivet, ställer krav på beslutsfattare kring hur barn ska inkluderas i beslut samt hur beslutsprocesser som rör barn ska genomföras. Stockholms stad har höga ambitioner när det gäller arbetet med att säkerställa att barns rättigheter. *Vision 2040 - Ett Stockholm för alla* slår fast att staden ska bli världsledande i skyddet av de mänskliga rättigheterna och i att stärka barnens rättigheter. Staden har sedan 2015 slagit fast att barns rättigheter ska vara centrala för alla politikområden och att barnets rättigheter ska tillgodoses genom att barnkonventionen genomsyrar stadens verksamheter. 2017 antog kommunfullmäktige *Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad* som är stadens styrdokument på området.

Stadsledningskontoret anser att förslaget om att utvidga hinder mot erkännande av barnäktenskap bidrar till att stärka barns rättigheter i allmänhet och barns rätt till skydd i synnerhet. Det föreligger inte ur stadens perspektiv några juridiska hinder med den föreslagna lagändringen. Alla personer under 18 år ska betraktas som barn och omfattas av barnets alla rättigheter, exempelvis rätt till stöd och skydd. En lagändring skulle tydliggöra att alla barn som kommer till Sverige ska betraktas som ogifta vilket bedöms öka skyddet för dessa barn.

Lagförändringen ger därmed Sverige ett starkt skydd mot barnäktenskap. Genom lagändringen säkerställs även att Sverige har samma måttstock vid tillämpningen av lagar för alla barn som befinner sig i Sverige.

Prövningen av huruvida ett äktenskap ska erkännas eller inte görs av andra myndigheter än de kommunala. En lagändring kan dock påverka kommunal verksamhet som kommer i kontakt med personer vars äktenskap inte erkänts. Det är angeläget att verksamheter som möter personer vars äktenskap inte erkänts har tillräcklig kunskap och beredskap för att kunna stödja dessa personer, både i fråga om juridiska och sociala problem.

Utredningen tydliggör det faktum att många barnäktenskap ingås med vad som i praktiken är tvång, men resonerar samtidigt om att det är svårt att bevisa.

Frågan om att hindra barnäktenskap är särskilt viktig för att stärka kvinnors och flickors rättigheter. Statistik visar att det främst är kvinnor och flickor som ingår äktenskap som barn. Ett utvidgat hinder mot erkännande av utländska barnäktenskap bedöms därmed även bidra till en ökad jämställdhet.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 20 februari 2018 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen, samt att justera beslutet omedelbart.

Särskilt uttalande gjordes av Åsa Lindhagen m.fl. (alla MP), Rana Carlstedt m.fl. (alla S), Alexandra Mattsson Åkerström m.fl. (alla V) och Anna Rantala Bonnier (Fi), *bilaga 1*.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 24 januari 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att förslaget är väl avvägt och ställer sig positiv till utredningens förslag att hinder mot erkännande av barnäktenskap bör utvidgas till fall, där parterna inte har någon anknytning till Sverige genom medborgarskap eller hemvist, och om någon av parterna var under 18 år när någon av dem kom till Sverige.

Kommunstyrelsens råd för mänskliga rättigheter

Kommunstyrelsens råd för mänskliga rättigheter beslutade vid sitt sammanträde den 8 februari 2018 att ställa sig bakom kansliet för mänskliga rättigheters promemoria.

Särskilt uttalande gjordes av Gertrud Åström och Maud Eduards (båda OPOL), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Sissela Nordling Blanco (Fi), Joar Forssell (L), Carin Zetterlund (MP), Ida Hellrup (OPOL) och Lovisa Fhager Havdelin (OPOL) med hänvisning till Gertrud Åström och Maud Eduards särskilda uttalande.

Särskilt uttalande gjordes av Ewa-Marie Ås (KD), *bilaga 1*.

Kansliet för mänskliga rättigheters promemoria daterat den 24 januari 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Barnkonventionen slår fast att barn är individer med egna rättigheter och konventionens förhållningssätt, barnrättsperspektivet, ställer krav på beslutsfattare, både i hur barn ska bemötas och hur beslutsprocesser som rör barn ska genomföras. Stockholms stad är drivande när det gäller arbetet med att säkerställa att barns rättigheter värnas. *Vision 2040 - Ett Stockholm för alla* slår fast att staden ska bli världsledande i skyddet av de mänskliga rättigheterna och i att stärka barnens rättigheter. Staden har sedan 2015 slagit fast att barns rättigheter ska vara centrala för alla politikområden och att barnets rättigheter ska tillgodoses genom att barnkonventionen genomsyrar stadens verksamheter. Staden har även antagit ett program för barnets rättigheter och inflytande i staden, som anger hur staden ska arbeta med barnkonventionen och barnrättsperspektivet.

Alla personer under 18 år ska betraktas som barn och omfattas av barnets alla rättigheter, t.ex. till stöd och skydd. För ett ökat skydd för barn, ska de barn som kommer till Sverige ska betraktas som ogifta. En lagförändring skulle tydliggöra detta. Lagförändringen ger Sverige ett starkt skydd mot barnäktenskap. Genom lagändringen säkerställs även att Sverige har samma måttstock vid tillämpningen av lagar för alla barn som befinner sig i Sverige.

Kansliet för mänskliga rättigheter ser därför att förslaget om att utvidga hinder mot erkännande av barnäktenskap bidrar till att stärka barns rättigheter i allmänhet och rätt till skydd i synnerhet. Juridiska avdelningen har inte heller bedömt att det skulle föreligga några juridiska hinder med den föreslagna lagändringen.

Prövningen av huruvida ett äktenskap ska erkännas eller inte görs av andra myndigheter än den kommunala. Dock kan det komma att påverka kommunal verksamhet som kommer i kontakt med personer vars äktenskap inte erkänts. Det viktiga är att kommunal verksamhet har en beredskap att möta dessa personer i deras situation, så att personerna, inte minst barnen, får det stöd och den hjälp de kan tänkas behöva i den nya situationen, i till exempel familjerättsliga frågor. En vägledning kring hur lagstiftningen ska tillämpas skulle bidra till en likvärdig hantering.

Reservationer m.m.

Socialnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Åsa Lindhagen m.fl. (alla MP), Rana Carlstedt m.fl. (alla S), Alexandra Mattsson Åkerström m.fl. (alla V) och Anna Rantala Bonnier (Fi) enligt följande.

Barnäktenskap förekommer i stora delar av världen och är mycket skadligt för barns hälsa och utveckling. Att gifta sig som barn medför allvarliga konsekvenser för framförallt unga flickor som ofta utsätts för både psykiskt lidande och fysisk misshandel. Flickor som tvingas ingå äktenskap som barn avslutar ofta sin skolgång och förlorar därmed möjlighet till utbildning. Dessutom blir flickorna ofta gravida vid väldigt ung ålder och löper hög risk för komplikationer och skador, både hos barnet och hos sig själva.

Vi stödjer förslaget som presenteras i utredningen om ett utvidgat hinder mot erkännande av barnäktenskap. Sverige ska inte göra skillnad på barns rättigheter beroende på barnets härkomst. Därför anser vi också att förbudet bör omfatta barn från de EU-länder som nu tillåter äktenskap från 16 års ålder. I förslaget avses undantag kunna göras för dessa med hänvisning till att det annars skulle begränsa den fria rörligheten. Vi anser att en så grundläggande princip som principen om barnets bästa alltid bör prioriteras och vara vägledande. Sverige bör därför underkänna även barnäktenskap från andra EU-länder om någon av parterna är under 18 år när någon av dem kommer till Sverige, och låta Europadomstolen pröva om detta strider mot EU-rätten eller inte.

Kommunstyrelsens råd för mänskliga rättigheter

Särskilt uttalande gjordes av Gertrud Åström och Maud Eduards (båda OPOL) enligt följande.

Stockholms stad bör i sitt svar på remiss SOU 2017:96 Utvidgat hinder mot erkännande av barnäktenskap uppmana regeringen att föreslå riksdagen att besluta om ett totalförbud mot barnäktenskap omfattande alla barn oavsett bakgrund eller hemvist. Utredningens förslag att undantag vid synnerliga skäl även i framtiden ska kunna förekomma ska tillbakavisas.

Det är enligt vår uppfattning orimligt att dölja barnäktenskap och förtryck av kvinnor genom att hänvisa till EU-medborgares fria rörlighet. Barnäktenskap är oförenligt med grunderna för vår rättsordning, där flickors och kvinnors rättigheter är oomkullrunneliga. Det är heller inte acceptabelt att värna äktenskap som en patriarkal institution och sanktionera förtryck. Att skydda barns mänskliga rättigheter väger tyngre än antaganden om arvsrätten. Religiösa och kulturella hänsyn är underordnade lagen.

FN:s deklaration om mänskliga rättigheter antogs 1948 och bör tillsammans med efterföljande konventioner, handlingsplaner och åtaganden vägleda stadens remissvar.

Äktenskap ska enligt FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, artikel 16, endast ingås med blivande makars fria och fulla samtycke. I Kvinnokonventionen från 1979, som är lika bindande som barnkonventionen, står i artikel 16 att kvinnor och män ska ingå äktenskap av fri vilja, med lika rättigheter och skyldigheter under äktenskap och efter skilsmässa och som föräldrar. De ska kunna bestämma om familjeplanering och ha lika rättigheter i fråga om ägande och förvaltande av egendom. I den handlingsplan utifrån kvinnokonventionen som antogs 1995 står det i strategiskt mål L1 e att staterna ska strikt tillämpa lagar om helt och fritt samtycke och om minimiålder för äktenskap.

Agenda 2030 med de globala målen slår fast att barnäktenskap ska vara avskaffat senast år 2030. Om utredningens förslag skulle bli gällande kommer Sverige inte att leva upp till mål 5 om jämställdhet som Sverige prioriterat i förhandlingarna om Agenda 2030.

Stockholms stad bör lyssna på och stödja de kvinnor i Sverige som delar med sig av sina erfarenheter av tvångsgifte, barn gifte, oskuldkontroller, könsstympning och andra övergrepp.

Staden bör också verka för att underlätta för vuxna kvinnor att lämna tidigare ingångna tvångsäktenskap. De flickor som nu kommer till Sverige och som gifts bort som barn och fortfarande är barn har inte fått välja utan använts som medel för andras önsknings och behov. Deras skolgång har avbrutits, de har levt i sammanhang där begrepp som våldtäkt inom äktenskapet inte existerar. De har kontrollerats och aldrig kunnat åtnjuta sina medborgerliga fri- och rättigheter.

Stockholms stad bör utveckla program och insatser för att dessa flickor ska få skydd och rätt till egen utveckling, kunskap om sina rättigheter, utbildning, bostad och ett betalt arbete som ger dem ekonomisk självständighet. De ska vara förmyndare för sina egna barn. Detta skulle vara ett sätt att lösa de eventuella problem för individen som ett totalförbud skulle kunna leda till, enligt utredningen.

Särskilt uttalande gjordes av Ewa-Marie Ås (KD) enligt följande.

Jag ställer mig bakom det särskilda uttalandet från Gertrud Åström och Maud Eduards (både OPOL), med undantag för tredje meningen i andra stycket.